

[תורגם מהמקור הצ'כי]

תנועת בלאו-וייס או תכלת-לבן בעיר פלזן ייתקה רדקוביץ'ובה

תכלת לבן בטיוול, 1922. לגמרי בצד שמאל טרודה שטיינר-מסריק, מאוחר יותר חברת קיבוץ שריז. [מקור: ארכיון קיבוץ נאות מרדכי]

בלתי רגיל: אחרי כמעט שנה של פעילות הייתה מורכבת הקבוצה בדצמבר 1917 מ-60 בנות ו-30 בנים¹.

מבחינת התוכן, בנוסף לטיולים לסביבה הקרובה והמרוחקת יותר (אנשי פלזן נהגו לנסוע בעיקר לאזור השומבה, אל אגם פלשנה, אל הר 'טריסטוליציניק ואל באודין), היה שייך גם בילוי משותף בערבים עם שירה משירון 'צופפגייגנהנזל' שיצא לאור על ידי הציפורים הנוודות. החלוקה הארגונית הייתה גם כן העתק נאמן של מבנה הציפורים הנוודות – קבוצות שחולקו על פי גיל מונהגות בידי מנהיגים ומעליהם היה עוד ראש כל הסניף. ראש סניף פלזן היה באותה עת פרופסור פדרמן, את הבנות הנהיגה טרודה האן, עוזרת המנהיג הייתה טרודה שטיינר.

בטיולים שלט הכלל הבלתי כתוב שלא ישתמשו בשרותי כל מיני מתקני מגורים כי אם יגורו ביער. היה גם כלל שמהסיר בו מבשלים היה אסור לנקות את הפיח². אינני

---

1 Blau Weiss Blaetter, דצמבר 1917, עמוד 164

2 פיליפ ביהם: שנים עשר גלגלי החיים. זכרונות אוטוביוגרפיים.

1917. 7. 17: הרב של פלזן לודביג גולינסקי (מעל הדגל) מברך את דגל קבוצת "תכלת לבן". [מקור: ארכיון קיבוץ נאות מרדכי]

תחילת פעולתה של קבוצת האגודה בלאו-וייס (תכלת-לבן) בפלזן מתוארכת בינואר שנת 1917 כאשר מספר יהודים צעירים יצאו לנדידתם הראשונה בהשראת התנועה הגרמנית של הציפורים הנוודות (ונדרפוגל) ממנה גורשו חבריה בני מוצא יהודי על ידי 'הקלאוזה הארית' שדאגה לטוהר הגזע זמן רב לפני היטלר.

דחיפה נוספת נתן פרנטישק קאהן מפלזן (מאוחר יותר מראשי הציונות הצ'כוסלובקית) אשר אז למד משפטים ולפני שיצא לחזית (במלחמת העולם הראשונה) בעת ביקוריו יידע את הנוער בפלזן על ייסוד תנועה חדשה בפראג. הוא תיאר את הפעילות כ'טיולים בנוף רומנטי עם שירה מלווה גיטרה' וזה תאם מאד את פעילותם של חברי הציפורים הנוודות וכיוון שבפלזן כנראה לא היה רחוק בין מילים למעשה, ייסוד סניף התנועה הזאת היה ברוו.

בין הצעירים שייסדו את הקבוצה בפלזן היו רודי פייגל ופרדל וולפנר וכן פליקס זיידמן, אונגר, וייסקופף, שטרס ופישר. איש פעיל חשוב בענין זה היה גם פיליפ ביהם, שמקורו מהעיר צ'סקה בודי וביצה, אשר למד בפלזן בבית ספר מקצועי לבנין ואשר פעל רבות להתהוות הסניף של בלאו-וייס בפלזן. האגודה נוסדה רשמית ביום 15 ליוני 1917, קיבלה דגל והתחילה לפעול בגדול. האיזון בין החברים והחברות היה

קבוצת פלזון של תכלת לבן עם המנהיג גורה שליטר באמצע. [מקור: ארכיון קיבוץ נאות מרדכי]

כמו בלאו-וייס שילבו בתוכניתם. הציונות כאן בהמשך גברה על אספקטים אחרים של פעילות.

אחרי סיומה של מלחמת העולם הראשונה וייסודה של צ'כוסלובקיה הגיע בשנת 1919 לידי שינוי השם הגרמני "בלאו-וייס" לשם העברי "תכלת-לבן". כך הודגש האלמנט הציוני בחינוך; חיזוק הכיוון הזה לא לקח הרבה זמן. האנשים מסביב החוג של פיליפ ביהם השיגו שמחנות הקיץ של התנועה לא היו עוד רק מחנות נופש או מחנות צופיות טיפוסיות כי אם מחנות חינוכיות מכוונות לרכישת ניסיון בעבודה שימושית בארץ ישראל. מאוחר יותר התחילו לקרוא לעבודה גופנית זו הכשרה. ראשון המחנות החינוכיים התנהל בחופשת הקיץ של שנת 1922 בביבריך הגרמנית (כאן מתקבל מסמך חשוב של תנועת תכלת לבן הממליץ על עליה לארץ ישראל והקמת מולדת יהודית. מחנות נוספים התקיימו בחופשה של שנת 1923 בחוה החקלאית גוהלה בקרבת פודבורשאני ובשנת 1924 במורביה ליד הכפר אלט ליבה (סטרה ליבה).³ חלק ממשתתפי מחנות אלו הגיע מהעיר פלזון.

3 מושבת נופש גילה של תכלת-לבן. הנהלתה של תכלת-לבן, פראג, 1923.

קבוצת נערים של תכלת לבן בטיול באוגוסט 1291 (עם הסיר המדובר). [מקור: ארכיון קיבוץ נאות מרדכי]

יודעת אם זה היה מנהג מיוחד של אנשי פלזן או אולי הרגל זה היה מקובל גם בקבוצות אחרות של בלאו-וייס 😊.

במשך הזמן הפעילות לא הייתה מוגבלת רק ל-'מצעדים רומנטיים', חברי הסניף בפלזן השתתפו במפגשים של תנועת בלאו-וייס המתרחבת, הקדישו רבות ללימוד עברית (אחרי שלאזורנו הגיעו פליטים מגליציה וחלקם נחתו בפלזן), קראו ספרות ציונית. חשיבותה של הציונות בכלל עלתה בכל התנועה ובמיוחד אחרי הצהרת בלפור בשנת 1917, אשר התבטאה בחיוב לגבי הקמתו של בית לאומי יהודי בפלסטינה. מה שעד לאותו זמן נחשב על ידי רבים כתיאוריה שלא ניתנת להגשמה, בבת אחת קיבל צורה ברורה יותר וניתן היה להציגו כתוכנית מעשית אשר תנועות צופיות ציוניות

בשנת 1926 ובין חבריו אנחנו מוצאים למשל את גורה שליסר, טרודה שטיינר-מסריק ואמה ליבשטיין. כולם רשומים באופן בולט בהיסטוריה של הקיבוץ וזוכרים אותם שם עד היום.

גורה שליסר, מנהיג קבוצת תכלת לבן מפלוג בשנת כניסת תנועת תכלת לבן לאיגוד צופי צ'כוסלובקיה (1924). [מקור: ארכיון קיבוץ נאות מרדכי]

גורה שליסר (שני מימין) כמתישב בארץ ישראל. [מקור: ארכיון קיבוץ שרד]

רודולף סלאנסקי ובדריך רייצין, חברי קבוצת תכלת לבן מפלזן בשנת 1922. [מקור: ארכיון קיבוץ נאות מרדכי]

זו אמנם לא הייתה רק ציונות שקבעה את ההיבטים החינוכיים של תנועה זו. גם הקומוניזם ניסה להגיע לידי ביטוי אשר אחרי ניצחונה של מהפכת אוקטובר ברוסיה פנה במידה הולכת וגוברת גם אל חלק מחברי תכלת-לבן. התנועה עצמה הייתה בעלת כיוון פוליטי שמאלני, אך רעיונות קומוניסטיים למרבה המזל לא התקבלו. אל אלו אשר בניגוד לרוב ניסו להחדיר רעיונות כאלו, היו שייכים בקבוצה של פלזן רודולף זלצמן (יותר מאוחר סלנסקי) ובדריך רייצין. שניים אלו מאוחר יותר עזבו ויצאו למסלול המהפכנים הקיצוניים. החבל אשר בשנת 1952 קיבלו מחבריהם למפלגה היה רק אישור התיאוריה לפיה המהפכה אוכלת את בניה.

בשנת 1924 נכנסה תנועת תכלת-לבן לאיגוד הצופים הצ'כוסלובקיים, ארגון הגג של תנועת הצופים ובנוסף לציונות יושמה במידה גוברת גם הצופיות כאלמנט חינוכי. בפלזן באותו זמן הונהגו המחלקות הצופיות של תכלת-לבן על ידי גורה שליסה.

עקבות הדור הזה של תכלת-לבן מצאתי בישראל למשל בקיבוץ שריד; קיבוץ זה היה בין הראשונים אשר נוסד בארץ ישראל גם על ידי עולים מצ'כוסלובקיה. הוא נוסד

תצלום החתונה של מייסד קבוצת פלזן של תכלת לבן פיליפ ביהן משנת 1926, (לפני אהל המשפחה בארץ ישראל). [מקור: ארכיון קיבוץ שריד].

המחברת מודה עבור התרגומים מעברית לצ'כית לחוה ולמרדכי לבני (קרית טבעון, ישראל) ולייז'י פוקורני (הפקולטה ההוסיטית התיאולוגית, פראג). תודה על שיתוף הפעולה מגיעה גם לארכיונאים בקיבוצים נאות מרדכי (תמי וחגי אלכסנדר) ושריד (איילת קרו רוזן).